

Nr 145.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till social
upplysningsfilm; given Stockholms slott den 7 mars
1947.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars
1947.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *anslag till social upplysningsfilm* och anför därvid följande.

Inledning.

I anledning av en vid 1946 års riksdag inom andra kammaren av fru Disa Västberg väckt motion (II: 386) anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 maj 1946 (nr 284) om skyndsamt utredning om och på vad sätt och i vilken utsträckning statsmakterna kunna och böra främja tillkomsten av kortare upplysningsfilmer i syfte att popularisera och sprida kunskap om i främsta rummet samhällets egen sociala hjälpverksamhet.

Riksdagsskrivelsen anmäldes för Kungl. Maj:t den 28 juni 1946. Genom beslut samma dag bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst åtta sakkunniga för att inom departementet verkställa utredning om *dels* inrättande av ett socialmuseum, *dels ock* statsmakternas medverkan i syfte att främja tillkomsten av upplysningsfilmer i sociala ämnen.

I det yttrande till statsrådsprotokollet den 28 juni 1946, som innefattar *direktiven* för de sakkunnigas arbete, framhöll jag — efter att inledningsvis ha anmält en till socialdepartementet ingiven framställning om utredning rörande inrättandet av en permanent institution, förslagsvis benämnd socialmuseum, med uppgift att i utställningens form sprida kunskap om vårt lands sociala förhållanden och socialpolitiska verksamhet — att det nu mötte stora svårigheter för såväl fackmannen som den allmänt intresserade medborgaren att göra sig förtrogen med vår egen tids sociala förhållanden och ännu mera med den historiska utvecklingen på detta område. Såväl för skolundervisningen som studiearbetet inom den frivilliga bildningsrörelsen hade behovet av ett åskådningsmaterial i utställningens form givit sig starkt tillkänna. Utan tvivel skulle ett socialmuseum komma att fylla en mycket betydelsefull uppgift i detta sammanhang. Den begärda utredningen i ämnet borde därför komma till stånd. Då det under utredningsarbetet sannolikt torde komma att visa sig fördelaktigt att ta filmen i anspråk för vissa av de ämnen den ifrågavarande utställningen skulle åskådliggöra, vore det enligt vad jag fortsättningsvis uttalade, lämpligt att i direkt samband med berörda utredning verkställa den av 1946 års riksdag i dess skrivelse nr 284 begärda skyndsamma utredningen om och på vad sätt och i vilken utsträckning statsmakterna kunna och böra främja tillkomsten av kortare upplysningsfilmer i syfte att popularisera och sprida kunskap om i främsta rummet samhällets egen sociala hjälpverksamhet. Det borde ankomma på de sakkunniga att avgiva förslag om i vilken form en dylik filmverksamhet lämpligast borde bedrivas med hänsyn till kravet på erforderligt inflytande över verksamheten från det allmännas sida och största möjliga smidighet i fråga om verksamhetens organisatoriska utformning.

De av mig för ändamålet tillkallade sakkunniga — studierektorn Alva Myrdal, tillika ordförande, redaktören Gotthard Johansson, fil. lic. Brita Åkerman-Johansson, ledamoten av riksdagens andra kammare, ombudsmannen John Lundberg, direktören Gustaf Munthe, direktören Hilding Skjöld, redaktören Nils Thedin och kanslichefen Erik Thörnberg — vilka antagit

benämningen *Kommittén för social upplysning*, ha i skrivelse den 4 januari 1947 framlagt förslag till provisoriska åtgärder för statligt stöd åt produktionen av upplysningsfilmer i sociala ämnen.

Jag övergår härefter till att lämna en redogörelse för vad av kommittén i dess förenämnda skrivelse anförts och föreslagits.

Kommittén för social upplysning.

Principiella utgångspunkter för kommitténs förslag. Inledningsvis framhåller kommittén, att det av direktiven för dess arbete finge anses framgå, att båda de utredningar, som blivit kommittén anförtrodda, hade sin grund i det ofta vitsordade behovet av åtgärder från det allmännas sida för att bland allmänheten sprida ökad upplysning och fördjupade insikter om det svenska samhället och dess aktuella problem samt om vad som av statsmakterna utträttats och planerats, företrädesvis på det under de sista decennierna starkt utvecklade socialpolitiska området. Kommittén anför härefter.

Mellan de båda utredningskomplexen förelåge sålunda ett inre samband. I själva verket inginge de bägge som ett led i en vidare uppgift, som för kommittén framstode som den väsentliga: att skapa förutsättningar i framtiden för en ändamålsenligt och effektivt bedriven social upplysningsverksamhet. För att nå detta syfte gällde det att försöka finna formen för en sådan samverkan mellan de olika propaganda-, informations- eller reklamformer, som kunde ifrågakomma i verksamheten — såsom anordningar i utställningens form, affischer, broschyrer eller andra publikationer, film etc. — att i varje aktuellt fall det eller de hjälpmedel kunde insättas, som ur olika synpunkter framstode som tjänligast för uppgiftens lösning. Uppenbart vore nämligen, att varje i en social upplysningsverksamhet uppkommande spörsmål krävde en individuell lösning, beroende på ämnets art och den publik eller grupp av medborgare man ville nå kontakt med. Filmen med dess möjligheter att realistiskt återgiva verkligheten hade exempelvis sin naturliga uppgift, då det gällde att väcka intresse för problem och förhållanden. Däremot kunde filmen knappast åskådliggöra mera abstrakta ting och ej heller vore den med sina snabba bildväxlingar lämpad för direkt och omedelbart klarläggande av mera invecklade sammanhang; i angivna fall erbjöde sannolikt en grafisk framställning eller det tryckta ordet det bästa upplysningsmedlet. Ville man genom upprepning nöta in en handlingsregel, exempelvis i hälsofrågor, torde affischen vara en lämplig uttrycksform, medan utställningens teknik syntes mest användbar för en grundligare genomgång och en mångsidigare belysning av ett helt problemkomplex.

Utifrån dessa synpunkter hade kommittén under sina överläggningar funnit det vara nödvändigt att planmässigt undersöka, vilka arter och områden av social upplysning och information, som skulle vara önskvärd i vårt land och att på grundval av sålunda gjorda överväganden uppdraga riktlinjer för och vidare utforma en för den samlade sociala upplysningsverksamheten lämplig organisation, där varje ifrågakommande upplysningsmedel skulle beredas ett lämpligt avpassat utrymme. Det kunde nämnas, att diskussionerna inom kommittén närmast syntes peka på en organisation, uppdelad på tre huvuddetaljer: en utställnings-, en publikations- och en filmdetalj.

Kommittén hade därmed — uttalas det vidare — angivit sin ståndpunkt till frågan om sambandet mellan de båda utredningar, som anförtrotts densamma: förslag om den slutliga organisationen för ett socialmuseum, å ena sidan, och en permanent social filminformation, å andra sidan, måste behandlas i ett sammanhang. Att därvid söka finna en avvägning mellan de statliga myndigheternas och de folkliga organisationernas intresse i att medverka framstode för kommittén som en synnerligen betydelsefull uppgift.

Behovet av socialt orienterad upplysningsfilm vore emellertid enligt vad kommittén kunnat konstatera synnerligen trängande. Med hänsyn därtill hade kommittén funnit angeläget att framlägga ett förslag, som — utan att föregripa kommitténs ställningstagande till den ena eller andra organisationsformen för en mera permanent upplagd filmverksamhet — avsåge att skapa provisoriska förutsättningar för framställning under den närmaste framtiden av ett antal upplysningsfilmer i sociala ämnen. Kommittén förklarar sig emellertid vilja återkomma till frågan om filmens plats i det sociala upplysningsarbetet i ett senare betänkande med förslag rörande den sociala upplysningsverksamhetens organiserande.

Filmen som upplysningsmedel. Kommittén erinrar fortsättningsvis om att filmen under de femtio år, som förflutit sedan dess tillkomst, utvecklats till en kulturfaktor av ansevärda mått. Jämte radio och press fyllde den funktionen av ett kollektivt meddelingsmedel av betydelse för vida bredare lager än som tidigare kommit under inflytande av boken, den bildande konsten eller det personliga framträdandet i talarstol, på scen eller estrad. Enligt tillgängliga uppgifter funnos i vårt land vid ingången av år 1946 icke mindre än 2 442 biografier, av vilka 553 förevisade film alla dagar i veckan. Men därjämte visades film genom förmedling av föreningar av olika slag i avslutning till av dem anordnade möten och sammankomster.

Om filmens förströelsevärde kunde ingen tvivla. Men samma faktorer som gäve filmen publiktycke i detta avseende — den flödande rikedom av bilder, dess förmåga att suggerera till inlevelse och att utlösa känslöstämningar hos åskådaren — inginge även i de instruktiva och upplysande värden, som filmen utan tvekan besatte.

Faktum vore, anser sig kommittén vidare kunna konstatera, att övervägande delen av den film, som kunde sägas ha upplysning som huvud- eller bisyfte, tillkommit på de enskilda filmbolagens egna initiativ. Den på de civila läroanstalterna inriktade skolfilmsverksamheten hade sålunda utgått från vissa enskilda företag. Men därjämte hade många svenska biografkortfilmer givit värdefulla inblickar i svenskt folk- och arbetsliv och svensk natur; i några — om ock ett fåtal — kortfilmer hade även motiv från den socialvårdande verksamheten upptagits till behandling. Det kunde tilläggas, att många bland de rena spel(lång)filmerna varit dokumentariskt värdefulla genom sin miljöskildring, medan andra obestridligen haft en social propagandaeffekt. Icke minst ur det allmännas synpunkt vore filmer med dylik uppläggning en synnerligen värdefull tillgång. Kommittén ville uttala förhoppningen, att en

utveckling i riktning mot en mera medvetet utformad social filminformation under statsmakternas medverkan icke skulle komma att försvaga de enskilda filmproducenternas intresse att göra fortsatta filminsatser i den sociala upplysningens tjänst.

I skrivelsen påpekas vidare, att insikten om filmens stora möjligheter att förmedla upplysning lett till att filmen under senare år målmedvetet kommit att utnyttjas för detta syfte. Sedan relativt lång tid tillbaka hade densamma begagnats som hjälpmedel i skolundervisningen, inom folkbildningsverksamheten och inom militärpedagogiken. De större industri- och affärsföretagen hade tagit densamma i anspråk för reklam och propaganda. I kampanjerna kring de allmänna valen hade filmen tjänat som språkrör för de större politiska partierna. Vidare erinras om att ett flertal landsting, den kooperativa rörelsen, nykterhetsrörelsen samt arbetarrörelsens, jordbrukets och skogsbrukets riksorganisationer — för att anföra några ytterligare exempel — i växande omfattning tagit filmen i sin tjänst för upplysnings- och instruktionsändamål.

Statligt bedriven filminformation. Kommittén konstaterar härefter, att ett mera kontinuerligt användande av filmen som informations- och propagandainstrument i den statliga verksamheten i vårt land huvudsakligen har varit begränsat till vissa av de affärsdrivande verken. Uppmärksamheten knöte sig därvidlag i första hand till statens järnvägars och postsparbankens filmverksamhet, varom följande redogörelse lämnas.

Statens järnvägars filmverksamhet, som är knuten till järnvägsstyrelsens reklamavdelning, har under årens lopp fått en betydande omfattning. De filmer, som framställts eller framställas, äro avsedda dels såsom reklam eller propaganda för SJ:s verksamhet, dels ock för undervisning av järnvägspersonalen samt för arkivändamål. Huvudparten av de reklambetonade filmerna äro av sedvanlig kortfilmskaraktär och syfta till stimulerande av resor och transporter på statens järnvägar eller till att skapa förtroende för järnvägarna som transportmedel genom att belysa olika sidor av det praktiska järnvägsarbetet såsom exempelvis säkerhetsanordningar, personvagnsskötseln och rangeringstjänsten.

Samtliga SJ:s filmer ha tillkommit i samarbete mellan SJ och enskilda filmföretag. SJ:s filmarkiv omfattar omkring 400 filmer, av vilka 70 stycken för närvarande stå till förfogande för utlåning till allmänheten mot en filmhyra av 2 kronor per film.

Postsparbanken bedriver sedan tjugu år tillbaka en propaganda med filmens hjälp för att intressera allmänheten, särskilt ungdomen, för sparsamhet och sparande genom postsparbanken. Filmframställningen bedrivs i samarbete med de enskilda filmproducenterna. De två första filmerna, vilka framställdes under senare delen av tjugutalet, motsvarade vardera ungefär en timmes visningstid. Av kostnadsskäl har produktionen emellertid fortsättningsvis begränsats till kortare filmer, däribland fem av vanlig kortfilmstyp, fem journalfilmer med motiv från svenskt arbets- och samhällsliv, sport och idrott m. m., samt ett stort antal annonsfilmer. För att nå barn och ungdom har postsparbanken vidare låtit framställa korta tecknade stummalfilmer. — Utlåningen av filmerna till allmänheten är kostnadsfri.

I kommitténs skrivelse påpekas vidare, hurusom under de extraordinära förhållanden, som rådde under andra världskriget, statsmakterna därjämte togo filmen i sin tjänst för att väcka och vidmakthålla intresset för den militära och civila beredskapen. Olika statliga organ bereddes då tillfälle att framställa kort- eller journalfilmer med sådant innehåll, som under då rådande förhållanden framstod önskvärt ur statsnyttans synpunkt. Av särskilt betydande omfattning var den filmverksamhet, som bedrevs *dels* av försvarsmakten, *dels ock* av statens informationsstyrelse.

Vid försvarsstaben inrättades sålunda våren 1940 inom upplysnings- och pressavdelningen en särskild *försvarsstabens filmdetalj*. I dess uppgift ingick, bland annat, att framställa för visning på offentliga biografier avsedda kortfilmer, i huvudsak syftande till att bereda allmänheten upplysning om den svenska upprustningen och att skapa kontakt mellan de till militärtjänstgöring inkallade och deras anhöriga i hemorten. För bestridande av kostnaderna för denna filmverksamhet ställdes under åren 1940—1945 sammanlagt omkring 500 000 kronor till försvarsstabens förfogande. Då filmdetaljen i sin verksamhet huvudsakligen arbetade med för ändamålet inkallad krigstjänstskyldig arbetskraft — regissörer, fotografer och tekniker — kunde produktionskostnaderna hållas på låg nivå. Delvis i samarbete med enskilda filmproducenter och filmdistributörer framställdes av filmdetaljen under nämnda tidrymd bortåt ett hundratal kort- och journalfilmer, vilka erhöles en vidsträckt publicitet inom landet. Ett begränsat antal av de sålunda framställda filmerna ha därjämte tagits i anspråk för den svenska propagandaverksamheten i utlandet.

Efter beredskapens upphörande har ifrågavarande verksamhet för framställning av militär upplysnings- och propagandafilm givits minskad omfattning; medelsanvisningen för ändamålet är sålunda för budgetåret 1946/47 begränsad till 15 000 kronor.

En motsvarighet på det civila området till den nu beskrivna militära filmpropagandan var den filminformation, som under kriget bedrevs av *statens informationsstyrelse* såsom ett led i den styrelsen anförtrodda upplysnings- och propagandaverksamheten inom och utom landet.

Informationsstyrelsens filmverksamhet upptogs sommaren 1940 i syfte, bland annat, att för den svenska allmänheten klargöra några av de nationella värden, som stodo på spel i krigstid och som det gällde att värna. Sammanlagt omkring 100 000 kronor ställdes av statsmakterna till styrelsens förfogande för ändamålet. Inom ramen för sålunda anvisade medel — vilka dock icke helt utnyttjades — kunde informationsstyrelsen genom beställningar hos de enskilda kortfilmsproducenterna framställa sammanlagt 17 kortfilmer. Bland de sist framställda av dessa filmer kan man skönja en förskjutning av ämnesvalet från de mera »beredskapsmässiga» motiven till sådana med socialpolitisk bakgrund. Filmen »Flyktingar finner en hamn» berättade sålunda om de norska och danska flyktingarnas tillvaro i Sverige under kriget. »Syster Karin, distriktssköterska» var namnet på en film, som skildrade en distriktssköterskas arbetsdag, och en film slutligen med titeln »Bygden blir vad du gör den till» gav glimtar från en jämtlandsby, där ungdomen genom föredömliga initiativ fått ett lamslaget näringsliv att blomstra, ett inlägg i diskussionen kring flykten från landsbygden. Även dessa filmer kunde i likhet med informationsstyrelsens övriga glädja sig åt ett positivt mottagande från press och publik.

Bortsett från de sistnämnda, av informationsstyrelsen kort före dess avveckling framställda kortfilmerna hade, framhåller kommittén, endast ett

fåtal dokumentärfilmer med motiv från det socialpolitiska fältet eller med samhällsorienterande innehåll tillkommit på bekostnad av statsmedel. Överhuvud taget vore tillgången på kortare filmer, som behandlade dylika ämnen, utomordentligt knapp. Kommittén åberopar i detta avseende en av densamma på grundval av förfrågningar bland de större sociala myndigheterna och sammanslutningarna samt efter genomgång av tillgängliga kortfilmkataloger sammanställd förteckning över dokumentärfilmer, som med god vilja kunde sägas vara av värde i det sociala upplysningsarbetet. Denna förteckning — i vilken icke medtagits filmer med krisbetonat eller numera icke aktuellt innehåll ävensom filmer med partipolitisk eller ur annan synpunkt ensidigt propagandabetonat färgning — upptar endast ett tjugotal nummer, varav blott nio tillkommit på beställning av eller under medverkan av statlig myndighet. — Rörande innehållet i förteckningen torde jag få hänvisa till handlingarna.

Den sociala upplysningsfilmens ställning i utlandet. I kommitténs skrivelse påpekas, att i vissa främmande länder statsmakterna berett filmen en officiell plats i den samhällsorienterande upplysningens tjänst, bland annat för belysande av förhållandena på det socialpolitiska området. Särskilt i Canada, England, Förenta staterna och Sovjetunionen hade, framhålles det, den statsunderstödda produktionen av dokumentärfilmer nått en utomordentligt stor omfattning. Vad våra nordiska grannländer beträffade stode i Norge frågan om formerna för ett utvidgat statligt stöd åt produktionen av social- och annan upplysningsfilm för närvarande på dagordningen, medan i Danmark framställningen av dylik film sedan länge åtnjutit statsmakternas bistånd. För förhållandena i *Danmark* på detta område lämnar kommittén följande redogörelse.

Det danska biografväsendet regleras genom en lag av den 13 april 1938, vilken innehåller bestämmelser rörande biografverksamhet, filmuthyrning, censur och statliga åtgärder till stöd för filmverksamheten. Med stöd av denna lag har inrättats en särskild fond, den s. k. filmfonden, till vilken bl. a. inlevereras de avgifter, som, med vissa undantag, avkrävas varje av staten koncessionerad biografägare i viss proportion till storleken av överskottet på vederbörandes biografverksamhet, i den mån detsamma överstiger 12 000 kronor. Fondens inkomster användas bl. a. till att främja filmens utnyttjande i undervisningsmässigt, kulturellt och konstnärligt avseende. Bland hithörande ändamål angivas bidrag till framställning eller anskaffning av skolfilmer eller till andra anordningar till främjande av filmens användning i undervisningens tjänst ävensom bidrag till framställning eller anskaffning av filmer, som tjäna till upplysningens främjande eller till allmän propaganda för Danmark eller danskt näringsliv. Filmfonden förvaltas av justitieministeriet, som därvid rådgör sig med det s. k. filmrådet, som har till huvudsaklig uppgift att följa filmens utveckling samt främja filmens utnyttjande i kulturellt hänseende inom landet. Rådet består av nio av justitieministern utsedda ledamöter, av vilka två äro representanter för undervisningsministeriet och lärarorganisationer, två för arbetarnas bildningsrörelse och folkhögskolan, två för biografkoncessionsinnehavarna samt en för skådespelar- och dramatikerorganisationer.

Den i Danmark subventionerade framställningen av undervisnings- och

upplysningsfilm handhaves för närvarande dels av den privata institutionen Dansk kulturfilm, dels ock av ett justitieministeriet underställt statsorgan, benämnt Ministeriernes Filmudvalg.

Dansk kulturfilm, som tillkom 1932 men vars första filmer datera sig från 1936, har till uppgift att framställa undervisnings- och kulturfilm — däribland kortfilm — med ämnen från dansk natur, diktning, historia och andra kulturområden ävensom film, som kan tjäna till allmän propaganda för Danmark och danskt näringsliv. Till institutionen äro nitton organisationer, företrädande olika riktningar inom danskt kultur- och näringsliv, fast anslutna. I densamma — vilken är organiserad på ett representantskap och en styrelse — kunna även andra organisationer än de förenämnda vinna inträde genom beslut på representantskapsmöten under förutsättning av att tre fjärdedelar av de närvarande representanterna rösta därför. Med samma majoritet kan på styrelsens förslag upptagas rådgivande medlemmar, antingen som personliga medlemmar eller som representanter för institutioner eller organisationer, med en mandattid av två år. Representantskapet består — förutom av de medlemmar, som kunna inväljas som rådgivande — av en representant för envar av de anslutna organisationerna, en representant för filmrådet samt en representant för ettvar av följande fyra ministerier, nämligen justitieministeriet, utrikesministeriet, undervisningsministeriet och ministeriet för handel, industri och sjöfart. Styrelsen, som ombesörjer det löpande arbetet, består av högst sju ledamöter, varav justitieministeriets, undervisningsministeriets och filmrådets representanter äro självskrivna medan de övriga väljas av och inom representantskapet. — Produktionsarbetet, som nått en betydande omfattning, bedrivs i samarbete med de enskilda danska filmföretagen. För sin verksamhet är Dansk kulturfilm helt beroende av statens stöd, vilket för innevarande budgetår uppgår till 200 000 kronor av filmfondsmedel.

Ministeriernes Filmudvalg, som tillkom den 1 april 1944, har till uppgift att centralt leda produktionen av all den film av aktuellt samhällsinformerande och propagandamässigt innehåll, varom framställning må göras av ministerierna eller statsmyndigheterna i övrigt, ävensom att tjäna som vägledande och rådgivande instans i ärenden, som röra framställning och visning av dylik film. Organet i fråga består av tre ledamöter med en kontorschef i justitieministeriet som ordförande; det dagliga tillrättaläggande arbetet handhaves av en produktionsledare (en tjänsteman i administrationen med insikter i och intresse för filmfrågor), vilken för framställning av ifrågakommande filmer har att träda i förhandling med manuskriptförfattare och filmproducenter. Anslag till verksamheten utgår för innevarande budgetår med 300 000 kronor av filmfondsmedel. Genom särskilda på socialministeriets budget för 1945/46 och 1946/47 anvisade anslag å sammanlagt 125 000 kronor har Ministeriernes Filmudvalg därjämte beretts möjlighet att med anlåtande av en engelsk filminstruktör framställa fyra för distribution i den anglosaxiska världen avsedda längre kortfilmer, behandlande vissa sidor av den danska socialpolitiken (semester- och fritidsförhållandena, folkpensioneringen, hälsovården samt barn- och ungdomsvården).

Distributionen av de av Dansk kulturfilm och Ministeriernes Filmudvalg producerade filmerna ombesörjes av en särskild statlig institution, *Statens filmcentral*, som — förutom uppgiften att anskaffa och uthyra undervisnings- och upplysningsfilm — har att främja den inhemska filmförevisningens utveckling genom inköp och uthyrning av kulturellt och konstnärligt värdefulla filmer. Anslag till filmcentralens verksamhet utgår för närvarande med 85 000 kronor av filmfondsmedel.

Vissa organisatoriska förändringar planeras under budgetåret 1947/48. Den av Ministeriernes Filmudvalg omhändertagna verksamheten skulle då, enligt

vad som uppgivits, övertagas av Dansk kulturfilm under loppet av ett år, efter vars utgång frågan om formen för den officiella filmverksamhetens bedrivande i fortsättningen avsåges skola bli föremål för omprövning.

Filmens roll i det sociala upplysningsarbetet. Efter att ha erinrat om sin tidigare återgivna redogörelse för filmens användning som informationsinstrument i den statliga verksamheten i vårt land samt framhållit, att de därav vunna resultaten, mätta i publiksiffror och publikuppskattning, finge anses ha väl motsvarat de statliga ekonomiska insatserna, anför kommittén vidare.

Mot bakgrunden av dessa positiva erfarenheter hade det varit ägnat att för våna, att statens organ i så ringa utsträckning beretts tillfälle att taga filmen i anspråk i den sociala eller allmänt samhällsorienterande upplysningens tjänst. I den offentliga debatten hade heller icke saknats röster för ett effektivare utnyttjande av filmen i demokratiens upplysningsverksamhet kring sina arbetsformer och åtgöranden för det allmännas bästa. Som resultat av dylika opinionsyttringar förelåge två riksdagsskrivelser, en från 1942 (nr 326) angående åstadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden, samt den nu aktuella från 1946 års riksdag (nr 284) angående upplysningsfilmer rörande samhällets sociala hjälpverksamhet; den förstnämnda vore allttjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning, medan den sistnämnda vore föremål för kommitténs överväganden. Det torde också vara riktigt att tolka de för kommittén meddelade direktiven som ett uttryck för att statsmakterna nu funnit tiden inne att skapa förutsättningar för ökade filminsatser på de upplysningsområden, varom här vore fråga.

I detta sammanhang hänför sig kommittén till en av densamma lämnad redogörelse för de svar, som till kommittén inkommit i anledning av en till vissa myndigheter och större sammanslutningar riktad *rundfråga* angående önskemål om ämnesval för sociala upplysningsfilmer. Nämnda svar gäve enligt kommitténs uppfattning övertygande besked om det bland företrädare för det sociala arbetet allmänt kända behovet av att nyssnämnda förutsättningar snarast åvägabringades. — För närmare kännedom om resultatet av den gjorda rundfrågan torde såsom *Bilaga* till detta protokoll få fogas den av kommittén återopade redogörelsen jämte en alfabetisk förteckning över de framkomna önskemålen.

Som eget omdöme rörande filmens roll i det sociala upplysningsarbetet uttalar kommittén härefter i huvudsak följande.

För egen del funne kommittén det vara obestriddigt, att med filmens hjälp utomordentligt rika men hittills blott sporadiskt utnyttjade möjligheter erbjöde sig att sprida en allmännare kunskap om den svenska socialpolitiken — fakta, problemställningar, åtgöranden och planer — ävensom att bland allmänheten skärpa bilden av de allmänna företeelser i det svenska samhällslivet, som kunde sägas utgöra förutsättningar för eller resultat av den socialpolitiska utvecklingen. En objektiv och samtidigt populärt hållen filmorientering kunde på ett för medborgaren levande sätt klarlägga hans eller hennes plats som berättigad och förpliktad i samhället. Vidsträckta perspektiv öppnade sig härutinnan. Filmen kunde förmedla inblickar i den statliga politikens praktiska utgreningar och den kunde genom sitt oberoende av rums-

och tidsförhållanden belysa den historiska utvecklingen av de socialpolitiska strävandena. Den kunde stimulera till aktivering av samhällsintresset och medverka till ökad förståelse mellan samhällsklasserna. Landsbygdens förhållanden kunde levandegöras för stadsinnevärnaren och stadens för lantbefolkningen. Som instrument i den socialt orienterade upplysningsverksamheten gentemot utlandet vore filmen vidare utomordentligt värdefull. Om värdet och lämpligheten i och för sig av att sociala upplysningsfilmer framställdes i större utsträckning än vad som för närvarande vore fallet syntes enligt kommittén icke mer än en mening kunna råda.

I omedelbar anslutning till detta uttalande framhåller kommittén, att den på redan anförda skäl icke vore beredd att nu framlägga några slutgiltiga förslag i avseende å de i riksdagens skrivelse nr 284/1946 anförda frågorna om och på vad sätt och i vilken utsträckning statsmakterna kunna och böra främja tillkomsten av sociala upplysningsfilmer. Kommitténs positiva inställning till filmen som hjälpmedel i det sociala upplysningsarbetet vore emellertid av kommittén klart angiven. Tydligt vore också, yttras det vidare, att ett mycket stort antal ämnen anmälde sig för sådan filmbearbetning. Ur de synpunkter kommittén hade att företräda vore det för den ett framträdande önskemål, att en — om också begränsad — produktion av sociala kortfilmer omedelbart och utan avbidan på kommitténs slutliga förslag i filmfrågan kunde komma till stånd. Ett realiserande av detta önskemål krävde medverkan från statens sida.

Organisatoriska frågor: synpunkter och förslag. I frågan om den form, i vilken en dylik provisoriskt bedriven, statsunderstödd produktion av sociala upplysningsfilmer bör organiseras, anmäler kommittén följande synpunkter såsom vägledande för densamma.

Kommittén såg filmen som ett led i den sociala upplysningsverksamhet, vars planläggande vore kommitténs huvuduppgift. Huruvida filmen som socialt upplysningsmedel skulle infogas som en detalj i en större social upplysningsorganisation eller ges en självständig organisatorisk utformning, vore för närvarande föremål för kommitténs överväganden. Angeläget vore med hänsyn härtill, att den provisoriska filmproduktion av begränsad omfattning, vilken i nuvarande läge vore önskvärd, icke bundes vid en organisationsform — exempelvis till en statsunderstödd förening eller stiftelse — vars eventuella avveckling i ett framtida läge skulle bli förenad med olägenheter av personell art eller ur annan synpunkt framstå som mindre angenäm.

Kommittén funne det vidare självklart, att det organ, under vars ledning den provisoriska filmverksamheten skulle bedrivas, tillgodosåge såväl statens som enskilda företags, organisationers och sammanslutningars intresse av medverkan. De enskilda gruppernas intresse och insatser — ekonomiska och andra — borde sålunda på lämpligt sätt stimuleras.

Slutligen funne kommittén uppenbart, att en provisorisk filmverksamhet måste begränsas till ett relativt fåtal filmer, avsedda att belysa vissa socialpolitiskt högaktuella ämnesområden, där behovet av socialfilm länge anses vara ställt utom allt tvivel. För dessa uppgifter syntes enligt kommitténs mening några vidlyftiga organisatoriska anordningar icke vara påkallade.

Ur dessa synpunkter har kommittén icke ansett sig böra nu föreslå tillskapandet av något särskilt statligt eller halvstatligt filmorgan utan stannat för att förorda, att inom ramen för ett för ändamålet under femte huvudtiteln anvisat anslag kommittén får tjänstgöra som instans för den avsedda filmverksamheten. Kommitténs uppgift skulle därvid bli att på grundval av bl. a. de till kommittén inkomna »önskelistorna» om filmmännen lägga upp en plan för de sociala informationsfilmer, som i en första omgång — innan något annat organ för ändamålet tillsatts — borde komma till utförande. Vid det slutliga urvalet av ämnen syntes — enligt vad som vidare anföres — avgörande vikt böra tillmätas synpunkten att endast frågor av tvingande aktualitet ifrågakomme till filmbehandling, i möjligaste mån under beaktande av att skilda offentliga intresseområden därvid bleve tillgodosedda; åtminstone en av de ifrågakommande filmerna borde givas en för utlandspropagandan direkt avsedd utformning. I fråga om produktionsplanen borde samråd sökas med socialdepartementet, varemot den innehållsmässiga uppläggningsplanen ingående filmerna borde bedömas av kommittén. För uppläggningsplanen av varje ifrågakommande film skulle kommittén tillförsäkra sig medverkan av representanter för vederbörande statliga organ och medborgerliga organisationer; på detta sätt skulle kommittén eller en av densamma särskilt tillsatt delegation även kunna undersöka möjligheterna av ekonomisk medverkan från de enskilda organisationer, som hade ett direkt eller indirekt intresse av filmprojektets realiserande.

Kostnaderna. Kommittén föreslår, att kostnadsberäkningen för varje ifrågakommande film borde inbegripa ej mindre ersättningar för utförda *synopsis- och manuskriptarbeten* än även en andel i utgifterna för anställandet av en *verkställande kraft* — en sakkunnig eller sekreterare — för produktionsuppgifternas närmaste handhavande. Vad angår kostnaderna i övrigt hänförde sig desamma — yttrar kommittén — till dels själva *filmupptagningarna* — därvid kommittén förutsätter att avtal träffas med filmföretagen på sätt nu praktiseras av de affärsdrivande verken — dels ock anskaffningen av de *filmkopior*, som borde finnas tillgängliga för filmernas visning utanför den ordinarie biografrepertoaren (vid av föreningar och samman slutningar anordnade möten och sammankomster, i skolor och folkbildningsarbetet etc.). Kostnaderna för de kopior, som erfordrades för placering å de allmänna biograferna syntes däremot kunna åvila vederbörande film-distributör. Några kostnader för distribueringen av de för visning utanför biografrepertoaren avsedda filmkopiorna syntes icke heller vara att påräkna; det kunde förutsättas, att överenskommelse i avseende å förekommande distributionsuppgifters handhavande skulle kunna träffas med lämpligt filmföretag, som för det därmed förenade arbetet finge tillgodoräkna sig en mindre expeditionsavgift per filmbeställning.

Kommittén påpekar, att valet av ämnen för här avhandlade filmer och desammas uppläggning vore beroende på en prövning framdeles från fall

till fall och under beaktande av det vid varje tidpunkt mest aktuella behovet av filmframställning inom den sociala ämneskrets, som här åsyftades. Med hänsyn därtill kunde kostnaderna för filmverksamheten för närvarande icke angivas annat än approximativt. Enligt kommitténs åsikt borde för en sammanlagd summa av 150 000 kronor en produktion om 5—8 sociala upplysningsfilmer kunna läggas upp, därvid jämkning förutsattes kunna företagas mellan kortare och längre filmer. Kommittén framhåller emellertid, att denna kostnadsberäkning endast avsåge själva *starten* för en av staten stödd social filmproduktion; ett genomförande framdeles av en mera permanent bedriven filmupplysningsverksamhet i sociala ämnen finge anses komma att kräva icke oväsentligt ökade kostnader.

Vid bifall till kommitténs förslag borde, uttalar kommittén, ett reservationsanslag å nämnda belopp av 150 000 kronor anvisas å riksstaten under femte huvudtiteln, förslagsvis med rubriken Social upplysningsfilm. Med hänsyn till önskvärdheten av att en filmverksamhet av den skisserade omfattningen snarast komme i gång ifrågasätter kommittén, huruvida icke hela det föreslagna beloppet eller åtminstone en tredjedel av detsamma kunde upptagas som anslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. — Fördelningen av anslaget föreslås' få bli beroende av de beslut, som Kungl. Maj:t — på framställningar av kommittén — i varje särskilt fall meddelade.

Under återopande av det anförda har kommittén anhållit, att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisas ett reservationsanslag av 150 000 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de av kommittén angivna riktlinjerna användas till bestridande av kostnaderna för framställning av ett antal upplysningsfilmer i sociala ämnen.

Särskilt yttrande till kommittéförslaget. Till förestående förslag, som omfattas av sex av kommitténs åtta ledamöter, ha ledamöterna *Skjöld* och *Thörnberg* fogat ett av dem gemensamt avgivet **särskilt yttrande** av i huvudsak följande innehåll:

Reservanterna förklara sig dela kommitténs mening, att framställning och distribution av social film skall ingå som en del av den verksamhet, som förutsättes komma att bedrivas av den planerade, på tre huvuddetaljer skisserade institutionen för social upplysning. Då kostnaderna för genomförandet av denna slutgiltiga organisationsform sannolikt bleve höga, kunde med hänsyn till nuvarande och beräknade utveckling av det statsfinansiella läget ett dylikt förslags förverkligande komma att eventuellt draga ut på tiden. Kommitténs förslag om försöksframställning av social film kunde därför nu icke till sin tidsutdräkt överblickas. Därtill komme, att kommittén, när det slutgiltiga betänkandet avgivits i slutet av innevarande eller i början av nästa år, hade slutfört sitt uppdrag och skulle upplösas. Vid denna tidpunkt skulle alltså försöksverksamheten upphöra eller ett organ tillsättas, som skulle handhava filmverksamheten, tills Kungl. Maj:t eller riksdagen tagit ställning till kommitténs slutgiltiga förslag. Då det vore av intresse för alla parter, att filmverksamheten finge bedrivas kontinuerligt, oavsett när förslaget om den sociala upplysningsverksamheten i dess helhet genomfördes, borde filmverksamheten enligt reservanternas mening redan från början få en fastare organisation.

Det intresse, som en rad landsomfattande organisationer hyste för ett effektivt utnyttjande av filmen i den sociala upplysningens tjänst, borde — framhållas det vidare — stimuleras, så att de genom ekonomiska bidrag stödde denna verksamhet. Visserligen förutsatte kommittén, att enskilda grupper intressen och insatser — ekonomiska och andra — skulle under försökstiden på lämpligt sätt stimuleras, men man torde kunna utgå ifrån, att i varje fall organisationerna på arbetsmarknaden och inom folkrörelserna icke komme att hysa något större intresse för ekonomiska insatser, om de icke tillförsäkrades något mera påtagligt inflytande på filmproduktionen än det av kommittén föreslagna.

Med hänsyn härtill vore det önskvärt att redan nu ett halvstatligt organ — förslagsvis benämnt Institutionen Svensk Socialfilm — tillskapades med uppgift att utöva här avsedd filmverksamhet. Till denna institution borde följande statsorgan och riksorganisationer vara anslutna, nämligen socialdepartementet, ecklesiastikdepartementet, jordbruksdepartementet, svenska arbetsgivareföreningen, tjänstemännens centralorganisation, landsorganisationen i Sverige, kooperativa förbundet, Sveriges köpmannaförbund, riksförbundet landsbygdens folk, samverkande bildningsförbunden, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, svenska slöjdföreningen, svenska turisttrafikförbundet, svenska institutet, centralförbundet för socialt arbete, Sveriges nykterhetsvänners landsförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund samt svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

En dylik institution skulle enligt vad reservanterna fortsättningsvis uttala, utan svårighet kunna inrangeras i det planerade organet för social upplysning i övrigt. Det kunde vidare förutsättas, att därest institutionen gäves beslutanderätt beträffande dispositionen av statsanslag, verksamheten skulle kunna påbörjas omedelbart, sedan beslut därom fattats. Genom en dylik anordning skulle man erhålla ett permanent organ, som kunde träda i omedelbar kontakt med och vinna inflytande från de inom landet verkamma organisationerna på det sociala arbetsfältet. Sannolikt vore också, att dessa organisationers villighet att lämna ekonomiska bidrag till verksamheten härigenom komme att stimuleras.

Beträffande den sålunda föreslagna institutionens organisation och verksamhet föreslå reservanterna, att arbetsordning för densamma fastställas av Kungl. Maj:t. För närmare kännedom om innehållet i det utkast till sådan arbetsordning, som av reservanterna bifogats deras yttrande, torde jag få hänvisa till handlingarna.

Yttrandena.

I ärendet ha infortrade yttranden avgivits av statskontoret och statens biografbyrå.

Statskontoret yttrar, att, därest statligt stöd skulle anses böra ifrågakomma för en omedelbar produktion av sociala upplysningsfilmer, det förefölle statskontoret, som om det av kommitténs majoritet förordade alternativet rörande en provisorisk verksamhets ordnande vore att föredraga. Enligt statskontorets mening föreläge emellertid knappast tillräckliga skäl att äska anslag redan å tilläggsstat för innevarande budgetår; även om anslag anvisades först för

nästkommande budgetår syntes nämligen möjlighet föreligga att börja arbetet innevarande budgetårs sista månader.

Statens biografbyrå understryker vikten och värdet av att det allmänna i princip engagerade sig i framställningen av filmer, vilka på ett sakligt och intresseväckande sätt behandlade den socialhjälp, som i skilda sammanhang stode medborgaren till buds. Biografbyrån uttalar vidare, att den i likhet med kommitténs flertal funne det naturligt, att man i inledningsstadiet av en sådan produktion prövade sig fram i mera obundna former; det gällde ju här en statsverksamhet av förhållandevis oprövat slag. Av detta skäl ville byrån gärna tillstyrka den av majoriteten föreslagna anordningen, att en viss försöksproduktion av socialfilmer igångsattes utan tidsutdräkt och under kommitténs direkta ledning och tillsyn. Att på sätt som i det särskilda yttrandet föreslagits redan nu binda sig för ett projekt som »Institutionen Svensk Socialfilm» syntes näppeligen möjligt utan att det fortsatta utredningsarbetet härigenom föregreps.

Däremot ifrågasätter biografbyrån ändamålsenligheten av produktionens föreslagna omfattning. Här om anför byrån i huvudsak följande.

Erfarenheten hade visat, att även planläggning, produktion och spridning av kortare filmer vore en både komplicerad och tidskrävande procedur, vid vilken oförutsedda faktorer ofta i väsentlig grad kunde förskjuta uppgjorda tidsschemata. I nu ifrågavarande fall gällde också att uppläggnings av de önskade filmerna, träffandet av avtal med de filmföretag, som skulle anlitas, produktionens närmare utformning o. s. v. såsom i många avseenden prejudicerande och förebildliga för den fortsatta verksamheten borde ägnas största möjliga omsorg. Skulle försöksframställningen så som föreslagits omfatta ett antal av högst åtta filmer, syntes det enligt biografbyråns mening föreligga risk för att produktionen icke hunne fullföljas till den tidpunkt, då kommittén enligt vad som antytts i det särskilda yttrandet tänkte sig att ha slutfört sitt uppdrag, nämligen i slutet av innevarande eller i början av nästkommande år. Avsikten vore väl dessutom att erfarenheterna från den ifrågasatta försöksproduktionen skulle ligga till grund för förslagen i kommitténs slutbetänkande. Under sådana förhållanden förefölle det biografbyrån ändamålsenligt att begränsa antalet försöksfilmer från högst åtta till förslagsvis högst fem, varvid alltjämt en av filmerna förutsattes utformad med tanke på visning utomlands.

I fortsättningen uttalar biografbyrån önskvärdheten av att vid kommitténs fortsatta överväganden hänsyn toges till behovet av stöd från det allmänna sida jämväl i fråga om framställning av andra upplysningsfilmer än dem, som behandlade samhällets sociala hjälpverksamhet. Biografbyrån yttrar härutinnan i huvudsak följande.

I kommitténs framställning antydes, att spörsmålet huruvida filmen som socialt upplysningsmedel skall infogas som en detalj i en större social upplysningsorganisation eller ges en självständig organisatorisk utformning vore föremål för kommitténs överväganden.

Ehuru frågan sålunda befunne sig på utredningsstadiet, önskade biografbyrån begagna tillfället att redan i detta sammanhang understryka vikten av att, för den händelse det senare alternativet gäves företräde, det föreslagna självständiga filmorganet utformades så, att hänsyn toges till samhällets be-

hov icke endast av socialfilmer i den mera begränsade bemärkelsen av filmer om social hjälpverksamhet utan även av andra slag av filmer. Förutom samhällsfilm i mera vidsträckt mening — d. v. s. sådan film, som skildrade det allmännas verksamhet, även där det icke rörde sig om sociala hjälpåtgärder — hade byrån därvid den kulturella upplysningsfilmen i tankarna. Vidare önskade byrån erinra om behovet av statligt stöd åt produktionen av kortare filmer för barn och ungdom, varom byrån den 5 november 1946 gjort underdånig framställning. Även på önskvärdheten av ett statligt filmorgan för bl. a. kontinuerlig inspelning av bilder till ett statligt kultur- och personhistoriskt filmarkiv hade biografbyrån fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet i skrivelse den 19 februari samma år. Slutligen kunde erinras om att frågan rörande undervisningsfilmens ställning för närvarande övervägdes av film- och radiodelegationen inom 1946 års skolkommision, varvid möjligen spörsmålet om statligt stöd för framställning av särskilt önskvärda skolfilmer kunde komma att aktualiseras. I den mån de nu antydda förslagen angående statlig filmverksamhet vunne statsmakternas bifall, förefölle det lämpligt att för undvikande av dubbelorganisation sammanföra de egentliga produktions- och distributionsuppgifterna till en gemensam filminstans. I detta sammanhang kunde erinras, att inrättandet av ett centralt filmorgan av liknande beskaffenhet på sin tid föreslogs av 1941 års filmutredning (SOU 1942: 36). I en till chefen för ecklesiastikdepartementet den 5 november 1945 avgiven promemoria hade också statens biografbyrå framhållit betydelsen av att en dylik central filminstans komme till stånd.

Departementschefen.

Åt kommittén för social upplysning har anförtrotts två utredningsuppdrag, som båda ha sin grund i behovet av vidgad allmän upplysning på det socialpolitiska området. Det ena uppdraget avser utredning av frågan om inrättande av en permanent institution — tills vidare benämnd socialmuseum — vilken i utställningens form skulle verka för ökad kännedom om vårt lands sociala förhållanden och socialpolitiska verksamhet. Kommitténs andra uppgift är att verkställa en av 1946 års riksdag begärd utredning i avseende å spörsmålen om och på vad sätt och i vilken utsträckning statsmakterna kunna och böra främja tillkomsten av kortare upplysningsfilmer i syfte att popularisera och sprida kunskap om i främsta rummet samhällets egen sociala hjälpverksamhet.

I direktiven för kommittéarbetet uttalade jag, att det sannolikt komme att visa sig fördelaktigt att ta filmen i anspråk för vissa av de ämnen det ifrågasatta socialmuseet hade till syfte att åskådliggöra. Det av mig sålunda antydda och av kommittén sedermera närmare utvecklade sambandet mellan de båda utredningsuppdragen har föranlett kommittén att upptaga desamma till utredning i ett sammanhang. Frågan om filmens plats i det sociala upplysningsarbetet förklarar sig kommittén skola behandla i det betänkande, som av densamma planeras rörande den sociala upplysningsverksamhetens organiserande. Emellertid har kommittén på grundval av sina preliminära överväganden i filmfrågan funnit sig böra redan nu framlägga ett förslag, som tar sikte på att under statens ekonomiska medverkan

skapa provisoriska förutsättningar för framställning under det närmaste året av ett begränsat antal upplysningsfilmer i sociala ämnen. För ändamålet begäres ett anslag å tilläggsstat för innevarande budgetår av 150 000 kronor. De två myndigheter, som på min anmodan yttrat sig över förslaget — statens biografbyrå och statskontoret — ha i princip tillstyrkt detsamma.

För egen del hyser jag ingen tvekan om att filmen, rätt använd, besitter stora möjligheter som hjälpmedel i det sociala upplysningsarbetet. I vad kommittén härutinnan anfört kan jag instämma. Det starka ekonomiska stöd, som statsmakterna i vissa främmande länder — exempelvis Danmark — funnit sig böra lämna till främjande av produktionen av socialt orienterad upplysningsfilm, är i detta avseende belysande. Vad som framkommit i anledning av en rundfråga, som kommittén låtit företaga bland vissa myndigheter och organisationer, synes ge starkt belägg för att man bland företrädarna för den sociala verksamheten i vårt land funnit tiden vara inne för att det allmänna tar filmen i sin tjänst som socialt upplysningsmedel. Den mångfald av för filmbearbetning aktuella sociala ämnen, som redovisats i detta sammanhang, står onekligen i stark kontrast till det anmärkningsvärt ringa antal sociala upplysningsfilmer, som landets filmproducenter för närvarande kunna erbjuda för uthyrning eller som annorledes stå till allmänt förfogande.

Jag vill därför förorda kommitténs förslag att — i avbidan på dess slutliga ställningstagande i frågan om en mera permanent bedriven social filminformation under statsmakternas medverkan — medel redan nu beräknas för en mindre produktion av sociala upplysningsfilmer. Fråga uppstår då, huru en dylik provisorisk filmverksamhet lämpligen bör organiseras. I kommitténs framställning föreligga två förslag till prövning, vilka båda förutsätta de enskilda filmföretagens medverkan för filminspelningen. Kommittémajoriteten har föreslagit, att verksamheten skall stå under kommitténs egen ledning och tillsyn. Häremot står ett av två reservanter inom kommittén framfört förslag om tillskapandet för ändamålet av en med statligt stöd bedriven enskild institution. Det sistnämnda förslaget anser jag mig för närvarande böra avböja. Jag förutsätter emellertid, att detsamma blir föremål för fortsatt behandling inom kommittén. De erfarenheter, som vunnits av informationsstyrelsens på sin tid bedrivna filmproduktion, synas ge vid handen, att en filmverksamhet av den här föreslagna begränsade omfattningen kan ombesörjas under tämligen enkla organisatoriska former. En fördel med den av kommittén förordade anordningen är vidare, att kommittén med stöd av de i produktionsarbetet vunna erfarenheterna kunna skaffa sig säkrare hållpunkter för sitt slutliga ställningstagande i filmfrågan. Jag föreslår därför, att kommitténs organisationsförslag godtages. Vad kommittén i övrigt anfört i denna del föranleder icke någon erinran från min sida.

I fråga om den provisoriska verksamhetens omfattning har kommittén föreslagit en kostnadsram av 150 000 kronor, för vilken summa kommittén räknat med att kunna lägga upp en produktion av 5—8 filmer, därvid

jämkning förutsatts kunna vidtagas mellan kortare och längre filmer. Med instämmande i de skäl, som av statens biografbyrå anförts till stöd för en begränsning av antalet filmer, vill jag emellertid föreslå, att medelsanvisningen begränsas till 125 000 kronor. Jag ansluter mig till den av kommittén framförda tanken, att en av de ifrågakommande filmerna utformas för visning utomlands. Kravet på filmernas kvalitet, innehållsmässigt och tekniskt, får givetvis ställas högt, icke minst beträffande utomlandsfilmen. Det av mig förordade beloppet synes böra anvisas å riksstaten under femte huvudtiteln för budgetåret 1947/48 i form av ett särskilt reservationsanslag under rubriken Social upplysningsfilm. Fördelningen av anslaget torde — såsom kommittén föreslagit — få bli beroende av de beslut, som Kungl. Maj:t, på framställningar av kommittén, i varje särskilt fall må meddela.

Vad av statens biografbyrå anförts i fråga om lämpligheten av en organisatorisk samordning mellan olika föreslagna eller ifrågakommande statliga stödåtgärder på filmområdet synes mig böra ägnas nödigt beaktande av kommittén under dess fortsatta utredningsarbete.

Under återopande av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under V huvudtiteln till *Social upplysningsfilm* för budgetåret 1947/48 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 125 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Hedfors.

Redogörelse för vissa myndigheters och sammanslutningars önskemål beträffande ämnesval för upplysningsfilmer i sociala ämnen.

Kommittén för social upplysning har i rundskrivelse under hösten 1946 till ett antal myndigheter och större sammanslutningar anhållit om uppgifter till belysande av frågan om ämnesvalet för en första omgång upplysningsfilmer med sociala motiv. Yttranden med anledning av skrivelsen ha till kommittén avlåtits från medicinalstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission, statens byggnadslånebyrå, statens institut för folkhälsan, statens nämnd för samlingslokaler, svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, fångvårdsstyrelsen, centralförbundet för socialt arbete, folkbildningsförbundet, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska stadsförbundet, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, föreningen för arbetarskydd, svenska turisttrafikförbundet, svenska slöjdföreningen, Fredrika-Bremer-förbundet, kooperativa förbundet, kooperativa kvinnogillesförbundet, hemmens forskningsinstitut, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, yrkeskvinnors samarbetsförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, svenska landsbygdens kvinnoförbund och samarbetskommittén för sparpropaganda.

Om de nämnda myndigheternas och organisationernas genomgående positiva inställning till frågan om sociala upplysningsfilmer vittnar icke blott den omständigheten, att i yttrandena framförts ett stort antal förslag till ämnen för sådana filmer — omfattande praktiskt taget alla den sociala verksamhetens olika grenar — utan jämväl uttalanden av mer allmän innebörd. Sålunda anför socialstyrelsen bland annat följande:

Enligt styrelsens mening föreligger behov av kortfilmer inom alla grenar av socialvården. Det är synnerligen betydelsefullt, att det på ett lättfattligt och åskådligt sätt klargöres för allmänheten, när, var och hur en familj eller ensamstående person kan erhålla hjälp och stöd av samhället. För den enskilde måste det innebära en trygghet att på förhand kunna bilda sig en uppfattning om hur det tillgår, när man vänder sig till olika myndigheter med sina hjälpbehov. Genom filmen kan kunskap spridas om hur den hjälpbehövande tages om hand samt i vilken form och under vilka förutsättningar hjälp utgår. Med kännedom härom kan vid uppkommande hjälpbehov den enskilde med större förtroende och tillförsikt uppsöka den myndighet, som har att bistå den hjälpsökande.

Folkbildningsförbundet yttrar: Enligt förbundets åsikt är filmen ett ytterst viktigt komplement till den muntliga föreläsningen. Önskemål angående framställning av några vissa filmer har förbundet ej, då förbundet förmedlar föreläsningar i alla ämnen. Erhållandet av instruktiva och goda kortfilmer behandlande sociala motiv är dock ett särskilt stort önskemål, då det är mycket ont om lämpliga sådana, och förbundet kommer att med tacksamhet hälsa tillkomsten av varje sådan film. De komma att bidra till att väcka intresse och förståelse för dessa viktiga frågor.

Kooperativa förbundet uttalar tillfredsställelse över att frågan om filmen som upplysningsmedel i den sociala hjälpverksamheten upptagits till behandling. Förbundet framhåller, att i den del sådana filmer avse att belysa samhällets egen sociala hjälpverksamhet filmframställningen icke bör inskränkas till en faktisk redogörelse för samhällets åtgärder utan kompletteras med upplysningar och anvisningar om lämpliga vägar, varigenom de samhällseliga åtgärderna i praktiken få sin avsedda effekt jämte konkretiserande skildringar av åtgärdernas verkan för enskilda människor eller grupper av medborgare. Det förefölle därvid naturligt att peka på praktiska problem, som låge utanför statens avgörande men som likväl för den enskilde aktualiserades i samband med medborgarens kontakt med samhällets åtgärder. Exempelvis borde en film om de statliga *bosättningslånen* icke inskränka sig till att klargöra, vad staten här åstadkommer. Filmen i fråga borde också — enär erfarenheten visade, att dessa lån icke alltid fått en rationell användning på grund av låntagarnas bristande kunskaper i hembildningsfrågor, särskilt i vad gällde möbelinköp — åskådligt belysa dylika med hembildningen sammanhängande praktiska inköpsfrågor, t. ex. avbetalningskreditens ekonomiska olägenheter som kreditform vid bosättning. — Värmotiverat vore vidare, att den ifrågasatta filmverksamheten även gäve en belysning av de former av social verksamhet, som skedde genom *de stora folkrörelsernas självhjälpsverksamhet*, i första rummet fackföreningsrörelsen, den frivilliga nykterhetsrörelsens och konsumentkooperationens insatser på olika sociala områden, givetvis i anslutning till statliga åtgärder på motsvarande områden. Ett genomförande av en sådan utvidgning av den sociala filmverksamheten förutsatte enligt förbundets åsikt, att ett socialt filmråd tillskapades, i vilket vid sidan av representanter för statsmakterna även de största sociala folkrörelserna vore representerade.

Önskemål om framställning av filmer rörande *mödra- och barnavård* ha framförts av, bland andra, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, institutet för folkhälsan, fattigvårds- och barnavårdsförbundet samt Sveriges husmodersföreningars riksförbund. Socialstyrelsen anser, att en *barnavårdsnämnds många arbetsuppgifter* borde närmare belysas. Detta kunde ske genom att visa olika hjälpsökande, som vända sig till nämnden, t. ex. den gifta kvinnan som ansöker om mödrahjälp för sitt väntade barn, den ogifta kvinnan som dessutom behöver en barnavårdsman, den frånskilda eller ogifta kvinnan som inte erhåller underhållsbidrag från fadern till sitt barn och behöver bidragsförskott, modern vars barn bereder uppfostringssvårigheter eller som inte ser sig i stånd att vårda sitt barn på grund av sin egen eller barnets sjukdom m. m. Man borde därefter få följa ärendenas vidare handläggning i nämnden och de beslut som fattades om exempelvis mödrahjälp, förordnande av barnavårdsman, beviljande av bidragsförskott, kravåtgärder mot barnafader som försummar sin underhållsskyldighet, varning eller övervakning m. m. beträffande det svårfostrade barnet, omhändertagande för samhällsvård av det nödställda barnet samt för skyddsuppfostran av det vanvårdade eller vanartade barnet.

I film borde vidare enligt socialstyrelsens mening behandlas olika slag av *barnhem* samt *sommarkoloniverksamhet*. Ett tacksamt ämne borde även vara *de avgiftsfria resorna för att bereda mödrar och barn vila och rekreation*. Det vore värdefullt att genom filmen kunna bringa större kännedom om möjligheterna till statsbidrag för att bereda barn tillfälle till *sommarvistelse i enskilda hem på landet*. Filmen utgjorde även ett lämpligt medel att göra de

statsunderstödda *husmoderssemestrarna* mera kända. Nämnas borde även den viktiga verksamhet som ungdomsgårdar m. fl. bedreve genom att anordna goda *fritidssysselsättningar för barn och ungdom*. Det vanartade barnet kunde lämpligen tagas till utgångspunkt för en film rörande olika institutioner för missanpassad ungdom, de s. k. *barna- och ungdomsvårdsskolorna* (förut benämnda skyddshem). En sådan film borde visa eleverna i arbete och på fritid samt ge en inblick i hur den viktiga eftervården bedreves genom inackorderingshem för på prov utskrivna elever m. m. En annan grupp av barnavårdsinstitutioner, som utgjorde ett lämpligt ämne för social kortfilm, vore *daghem, lekskolor och eftermiddagshem*. Avsaknaden av en film om *den sociala hemhjälpverksamheten* hade länge varit kännbar. Filmen skulle visa hur hemvårdarinnan övertog hemmets skötsel vid husmoderns sjukdom eller av liknande anledning samt ge viss inblick i hur utbildningen av hemvårdarinnor bedreves.

Medicinalstyrelsen har funnit det önskvärt med filmer belysande den *förebyggande mödra- och barnavården*, dess arbetssätt och uppgifter, vården av mödrarna och de nyfödda på barnbördsanstalter och i hemmen samt barnens vård, klädsel och kost m. m. under första levnadsåret och småbarnsåldern. I detta sammanhang borde även åskådliggöras allehanda institutioner för barns omhändertagande, således anstalter för *halvöppen barnavård* (daghem, lekskolor, eftermiddagshem, etc.) och *sluten barnavård* (mödrahem, spädbarnshem, upptagningshem m. m.). Av synnerligen stort värde vore även filmer belysande *barnens psykiska omvårdnad och fostran*, varvid även *samhällets psykiska barna- och ungdomsvård* skulle beröras. Hithörande slutna vårdformer (anstalter för psykiskt efterblivna, psykopater m. m.) och deras arbetssätt borde också visas.

Husmodersföreningarnas riksförbund nämner i detta sammanhang en film om *småbarnsålderns uppfostringsproblem* som ett särskilt angeläget önskemål.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, som föreslagit flertalet av de nu nämnda ämnena, framför även önskemål om en film rörande *spädbarn och spädbarnsvård*.

Bland de ämnena, som föreslagits av Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund kan här nämnas *barnbidragen och skolbarnsbespisningen*.

Svenska landsbygdens kvinnoförbund anser, att ett just nu mycket aktuellt ämne vore *skolfrukostar*, hur dessa kunde anordnas utan alltför vidlyftiga arrangemang och vilken inverkan de hade på barnens hälsa och arbetsförmåga.

Socialstyrelsen föreslår vidare en film om *samhällets fattigvård*. En sådan film skulle skildra fattigvårdsstyrelsens verksamhet bland fattiga och sjuka. Den borde vara inriktad på att motarbeta det sedan gammalt utbredda missstroendet mot fattigvården samt visa olika typer av ålderdomshem och hur väl de gamla bleve omhändertagna där.

Jämväl för upplysningsarbetet rörande *nykterhetsvården* bör enligt socialstyrelsens mening filmen anlitas. Styrelsens nykterhetsvårdsbyrå framhåller, att kännedomen om nykterhetstillståndet i landet och om nykterhetsvården vore mycket bristfällig samt att en upplysningsfilm på området borde syfta till att skingra okunnighet och missuppfattningar och påvisa, att nykterhetsvården vore en socialvårdsgren, som borde stödjas av var och en. I första hand borde erinras om alkoholismens omfattning samt visas på följderna av alkoholmissbruk för missbrukaren, hans familj och andra samt samhället. Vidare borde man beskriva nykterhetsvårdens arbete och särskilt framhäva,

att anstaltsvård ej vore regel utan att sådana åtgärder föredroges, som medförde det minsta intrånget i klientens normala livsföring och frihet, t. ex. läkarbehandling, ombyte av arbete, övervakning, vistelse å inackorderingshem etc. Askådaren borde även få en inblick i hur livet på en alkoholistanstalt gestaltade sig samt hur man genom eftervården sökte laga vara på de resultat som vunnits. Byrån framhåller slutligen, att nykterhetsvården genom den rikliga tillgången på åskådliga exempel lämpade sig synnerligen väl för filmatisk framställning.

Riksförsäkringsanstalten har jämte Fredrika-Bremer-förbundet och husmodersföreningarnas riksförbund föreslagit en film om *olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring*. Anstalten anser, att filmen med utgångspunkt från ett olycksfall borde visa den allmänna gången av ett ärende. Härvid borde särskilt framhållas vikten av att den skadade snarast komme under lämplig vård och av att anmälan insändes omgående jämte andra vid skaderegleringen betydelsefulla faktorer.

I egenskap av chefsmyndighet för yrkesinspektionen föreslår riksförsäkringsanstalten vidare filmer om *arbetarskydd*, vilka inom olika arbetsområden skulle visa lämpliga åtgärder till förebyggande av olycksfall och ohälsa i arbetet. Samma önskemål har framförts av föreningen för arbetarskydd och institutet för folkhälsan samt arbetsgivareföreningen och landsorganisationen. Sistnämnda två organisationer föreslå dels en *allmän arbetarskyddsfilm*, belysande olycksfallsfrekvensens omfattning och de förluster som arbetsgivare, arbetskolleger och det allmänna åsamkades jämte en skildring av sociala följdföreteelser vid dödsfall och invaliditet, dels *speciella skyddsfilmer*, i vilka arbetets risker och faror återgäves för vissa speciella branscher, dels och *yrkessjukdomsfilm*, illustrerande antingen en markant yrkessjukdom, exempelvis koloxidförgiftning, silikos, blyförgiftning, eller en film vari några av de viktigaste yrkessjukdomarnas orsaker och sjukdomsbilder presenterades jämte anvisningar om förebyggande åtgärder.

De senast nämnda organisationerna föreslå vidare film, som belyser *större industriföretags sociala verksamhet* (intressekontor, stöd åt egnahemsbebyggelse, idrottsverksamhet, kulturell verksamhet, stöd åt folkbildningssträvandena etc.), samt film om *föredömliga industriföretags pionjärverksamhet* beträffande arbetslokalernas arkitektur och personalrumsförhållanden, arbetsorganisation m. m.

Därutöver har landsorganisationen framfört önskemål om filmer, vari *den svenska sociallagstiftningen* (bl. a. i avseende å *semestern*) gjordes bekant för allmänheten.

Pensionsstyrelsen anser en upplysningsfilm om *folkpensioneringen* mycket värdefull och framhåller, att filmen borde framställas, medan folkpensionsreformen vore aktuell. I detta sammanhang borde uppmärksammas den med bidrag av styrelsen bedrivna *invaliditetsförebyggande verksamheten* (vård å kuranstalter, yrkesutbildning m. m.) samt styrelsens *frivilliga försäkring*.

Jämväl *sjukkasverksamheten* anser pensionsstyrelsen utgöra ett lämpligt ämne för en upplysningsfilm. Vidare framhåller styrelsen, att genomförandet av den *allmänna sjukförsäkringen* medförde stort behov av en aktuell upplysningsfilm i detta ämne.

Arbetsmarknadskommissionen framhåller, att stora delar av allmänheten hade en föga klar uppfattning om den hastiga utveckling, som arbetsförmedlingen genomgått under senare år, och att många icke kände till vilka möjligheter arbetsförmedlingen nu hade att på såväl arbetstagar- som arbets-

givarsidan stå den enskilde till tjänst. En angelägen förstahandsuppgift för den planerade upplysningsverksamheten medelst kortfilmer vore därför en översiktlig skildring av *arbetsförmedlingens uppgift och metoder*. En sådan film borde utformas så, att en speaker-reporter vandrade med kameran genom ett medelstort huvudkontor; han skulle studera ett nyanmälningssfall på en expedition, ett bytessökandefall på en annan, ett besök av en arbetslös på en tredje; han skulle följa med yrkesvägledaren på en skolmottagning och arbetsberedaren på ett industribesök etc. Genom att välja typiska fall som motiv till denna rapsodi skulle man kunna dels lämna saklig upplysning i ämnet, dels väcka insikt om att det kunde löna sig att vända sig till förmedlingen med sina anställnings- och arbetskraftsproblem.

Ungdomsförmedling och yrkesvägledning vore — anför kommissionen vidare — ett verksamhetsområde som krävde särskild behandling. Mest framträdande vore på detta område behovet av filmer, avsedda att användas direkt i den yrkesvägledande verksamhetens tjänst, d. v. s. *yrkesorienterande filmer*. Inte minst syntes behov föreligga av en film, som vände sig till föräldrarna och behandlade deras inställning till de ungas yrkesvalsproblem. Det gällde här att få fram dels allmänt orienterande, dels mera speciellt inriktade filmer. I övrigt hänvisar kommissionen till statens offentliga utredningar 1945:43 (s. 169 ff), där frågan om filmens användning i yrkesvägledningens tjänst utförligare behandlats. Även yrkeskvinnors samarbetsförbund anser, att en film om *ungdomens yrkesval* skulle vara av stort värde. Förbundet framhåller, att yrkesvalet bleve avgörande för hela livet och att ett felaktigt val kunde medföra vantrivsel, arbetslust och besvärligheter med omskolning och yrkesbyte längre fram. I en sådan film borde först upplysning lämnas om vad samhället och enskilda institutioner gjort och planerade på yrkesvägledningsområdet och var det funnes yrkesrådgivare. Man kunde följa en ungdom till yrkesvägledaren och åhöra ett samtal med denne. I detta borde en mängd frågor av allmänt intresse vid yrkesvalet göras och besvaras. Till detta kunde fogas ett bildsvep från olika arbetsplatser, ledsagat av ett kåseri om de olika yrkena. Motiv från olika utbildningsanstalter borde även behandlas, varvid besked skulle ges om inträdesfordringar, utbildningens längd, stipendier o. s. v.

I detta sammanhang må även nämnas ett av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet uttryckt önskemål om filmer rörande de *utbildningsmöjligheter, som finnas på det sociala området*, särskilt filmer som stimulerade utbildningen för äldre och barnhem o. d.

Arbetsmarknadskommissionen finner vidare en film om *samhällets hjälp-möjligheter vid arbetslöshet* i och för sig önskvärd men framhåller, att en sådan film icke vore aktuell i nuvarande arbetsmarknadsläge. Lämpligt vore dock att redan nu utföra förberedande arbeten på manuskript, så att en dylik film relativt snabbt kunde inspelas vid en eventuell omsvängning i arbetsmarknadsläget.

Slutligen har kommissionen liksom svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet framfört önskemål om en film rörande de *partiellt arbetsföra* och deras omskolning.

Fattigvårds- och barnavårdsförbundet önskar även filmer om vården av *blinda, dövstumma och vanföra* samt om *gamlas och arbetsoförmögna omhändertagande*.

Statens byggnadslånebyrå anser att lämpliga motiv för kortfilmer kunde erhållas från de grenar av byråns verksamhet, som berörde *egna hem för mindre bemedlade, barnrika familjer* samt *pensionärshem*, varjämte filmen enligt byråns mening vore ett utmärkt medel för belysning av *bostadssaneringsproblemen*.

Önskemål beträffande andra bostadssociala frågor ha framförts av svenska landsbygdens kvinnoförbund, som föreslår en film om bl. a. *egnahems-låneverksamheten*, samt av Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, som i detta sammanhang nämner *bidrag till förbättring av undermåliga bostäder*.

De båda kvinnoförbunden föreslå vidare filmer om *bosättningslån* och om *andelstvättstugor*.

Statens nämnd för samlingslokaler anser, att det skulle vara till stort gagn, om filmen kunde tagas till hjälp för att giva upplysningar om hur *allmänna samlingslokaler* borde planläggas och inredas. Erfarenheten visade nämligen, enligt vad nämnden anför, att stor oklarhet och okunnighet rådde på detta område samt att råd och anvisningar rörande de planerade byggnadernas lämpliga storlek och planlösning erfordrades i fråga om flertalet ärenden, som komme under nämndens bedömande. En film av sådan art skulle förslagsvis kunna disponeras så, att några typer presenterades i avseende å utsträckning, bebyggelse och kommunikationer. Med utgångspunkt härifrån kunde därefter visas lämpliga typer av byggnader samt lämnas populärt hållna men instruktiva kommentarer. Eventuellt kunde i filmen inläggas några glimtar från det administrativa förfarandet i lån- och bidragsärenden, varjämte i avslutningen kunde visas hur lokalerna fungerade i olika avseenden (för möten, sammanträden, studiecirklar o. s. v.).

Centralförbundet för socialt arbete framhåller, att här avsedda kortfilmer lämpligast borde givas formen av *reportage från olika sociala anstalter*: ålderdomshem, barnhem, barnkolonier, sjukhus, alkoholistanstalter och kanske även straffanstalter. *Vissa yrkesgruppers respektive landsändars sociala förhållanden* syntes likaledes på ett utmärkt sätt kunna klargöras med filmens hjälp. I denna form borde det också vara möjligt att visa, hur och efter vilka grunder *den sociala administrationen* arbetade, varvid vissa problem såsom t. ex. de *administrativa frihetsberövandena* för skyddsuffpostran, alkoholistvård, arbetshem och lösdriveri kunde framställas och förklaras. Vissa större frågor borde belysas med längre filmer. Bland dessa frågor ställer förbundet *bostadsfrågan* samt *jordbrukets rationalisering* och i samband därmed *flykten från landsbygden* främst men nämner även *den kommunala självstyrelsen*, *folkrörelserna*, *bildningsrörelsen* och *skolväsendet*.

Husmodersföreningarnas riksförbund finner det värdefullt med filmer, som visade prov på *kommunala initiativ* i olika sociala frågor. Förbundet nämner särskilt sådana initiativ, som avsåge ungdomsvården, t. ex. bosättningsrådgivning, fritidssysselsättning för ungdom, hem för landsbygdsungdom i städer m. m., eller som syftade till att hjälpa husmödrarna i deras arbete i hemmen, såsom kommunala tvättstugor, hemkonsulentverksamhet, hemvårdarinnor, barnstugor etc. I detta sammanhang må omnämnas, att hemmens forskningsinstitut — som har till uppgift att utföra undersökningar och utredningar beträffande konsumtionsvarornas beskaffenhet och hemarbetets rationalisering samt att ombesörja upplysningsverksamhet på dessa områden — framfört önskemål — i första hand — om ett par korta filmer, som kunde åskådliggöra behovet av *hushållsarbetets rationalisering* genom att med praktiska exempel peka på vissa rationaliseringsåtgärder som med enkla medel kunde vidtagas inom hemmen. På grund av arbetskraftsbristen m. m. vore behovet av dylika filmer synnerligen trängande. Denna synpunkt understrykes i det av kooperativa kvinnogillesförbundet avgivna yttrandet.

Enligt fångvårdsstyrelsens uppfattning borde en upplysningsfilm beträffande *fångvårdens verksamhet* i främsta rummet taga sikte på att genom filmen sprida upplysning om fångvårdsarbetets karaktär av social verksamhet.

Filmen borde sålunda vara sådan, att den gäve åskådaren ett intryck av att samhället samtidigt som det tillrättavisade lagöverträdaren också ville hjälpa honom åter till utkomst och inplacering i samhället. För detta ändamål borde en kortfilmsframställning omfatta vissa speciella verksamhetsområden inom fångvårdsarbetet. Filmen borde sålunda omfatta bilder från fångvårdens arbetsdrift (olika verkstäder, jordbruksarbete m. m.), varvid det för åskådaren borde framhållas, att de intagna, samtidigt som de utförde ett produktivt arbete, genom yrkesundervisning bibringades kunskaper, som kunde vara dem till nytta för deras framtida utkomst. Ett annat område inom fångvården, där upplysning tedde sig önskvärd, vore de intagnas fritidssysselsättning. exempelvis skolundervisning, korrespondensundervisning samt gymnastik och idrott. Här borde framhållas vikten av att de intagna vid frigivningen stode andligen och kroppsligen väl rustade att inträda i förvärvsarbetet. Även fångvårdens skyddsverksamhet borde belysas, bland annat genom att visa de å anstalterna verkamma kuratorernas och socialassistenternas arbete för att hålla de intagna i kontakt med livet utanför anstalten och för att skaffa dem arbete efter frigivningen. skyddskonsulenternas verksamhet m. m. Vid filmning av skyddsverksamheten vore det särskilt viktigt att söka påverka allmänheten i sådan riktning, att den övervunne betänkligheterna mot att anställa en frigiven. Slutligen borde även fångvårdens sinnes- och kroppssjukvård åskådliggöras.

Inom hälso- och sjukvårdens område ha ett flertal förslag framkommit. Sålunda föreslå medicinalstyrelsen och institutet för folkhälsan en film om *epidemivården*, behandlande infektionssjukdomarna och deras smittovägar. Att flera filmer behövdes i kampen mot de vanligare av nämnda sjukdomar påpekas av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet. Bland nyssnämnda myndigheters övriga ämnesförslag kan nämnas *tandvården*, *särskilt folk-tandvården* ävensom *kampen mot könssjukdomarna* och *tuberkulosen*. Medicinalstyrelsen föreslår en film om *rättorna och deras bekämpande* samt en om *sjukdomar, som kunna överföras från djur till människa*. Svenska landsbygdens kvinnoförbund anser det synnerligen önskvärt med upplysning rörande förekommande och botande av *kvinnosjukdomar* (underlivslidanden, besvär under klimakteriet, bröstkräfta, åderbråck, bensår, förstörda fötter, dålig rygg och hållningsfel). Husmodersföreningarnas riksförbund har framfört önskemål om en film rörande *folksjukdomarna* (kräfta, tuberkulos och reumatism).

Sistnämnda förbund föreslår vidare en film om *sexuell upplysning och rådgivning*.

Av institutet för folkhälsan anmäles behov av filmer om *vanförevården*, *abortfrågan*, *hygien* (personlig hygien, bostadshygien etc.), *närings- och födoämneslära* samt *kosthållet i familjen*.

Fredrika-Bremer-förbundet yttrar, att detsamma i sitt arbete för ökad kvinnorepresentation skulle vara mycket betjänt av en icke partipolitiskt färgad film, som gäve *allmän orientering om de olika allmänna valen i vårt land*, det proportionella valsättet, de olika beslutande församlingarnas uppgifter m. m. Förbundet önskar vidare en instruktiv film om *arbetet inom kommuner och landsting, riksdag och regering*; för att väcka intresset för samhällsarbetet hos allt bredare skikt av vårt folk vore det nämligen nödvändigt att med alla tillgängliga medel inskräpa, att vad som avgjordes i vårt samhälles olika beslutande församlingar hade ingripande betydelse för varje samhällsmedlem i hans dagliga liv.

Svenska slöjdföreningen uttalar, att man i dess verksamhet rörde sig inom områden, som med fördel låte sig behandla i film. Enligt föreningens mening borde framställas film, som stimulerade till *förbättrande av bostadskulturen och bohagsbeståndet* samt till höjande av den allmänna smaken på detta område. Föreningen framhåller lämpligheten av att sådan film till väsentliga delar upptages i färg.

Sparandets betydelse i olika hänseenden anföres av samarbetskommittén för sparpropaganda såsom ett lämpligt ämne. Kommittén påpekar bland annat, att sparandet för den enskilde underlättade att bygga eget hem utan alltför stor skuldsättning samt beredde ungdomen möjligheter till att skaffa sig god yrkesutbildning. Lämpligt vore även att filmatiskt åskådliggöra sparandets betydelse för familjebildningen och bosättningen, varvid råd och anvisningar borde ges om *bosättningslånens rätta disponerande*. Såsom ytterligare ämnen anger kommittén ungdomens ekonomiska fostran och semester-sparandet. I en film om det sistnämnda ämnet borde framhållas, att ett effektivt utnyttjande av semestern i hög grad underlättades av ett regelbundet sparande.

De nu angivna ämnena ha främst föreslagits såsom lämpliga för filmer, syftande till upplysning bland den stora allmänheten. Förslag ha därjämte framkommit om framställning av särskilda instruktions- och undervisningsfilmer. Såsom exempel ha nämnts filmer om barnavård, lämpade för instruktion av blivande mödrar respektive undervisning av skolflickor i de högre klasserna. Inom vissa speciella arbetsområden har behov påpekats föreligga av instruerande arbetarskyddsfilmer. En film för undervisning i bostadskunskap vid skolor och kurser föreslås av svenska slöjdföreningen. Institutet för folkhälsan har vidare framhållit önskvärdheten av filmer, vilka kunde användas vid utbildningen av exempelvis tjänsteläkare, hälsovårdstillsyningsmän och distriktssköterskor.

Slutligen föreslås filmer avsedda för visning utomlands. Svenska institutet erinrar om det från utländskt håll ådagalagda intresset för svenska sociala förhållanden samt framhåller, att det på grund härav skulle vara synnerligen värdefullt att få fram en serie filmer, innehållande framför allt skildringar av mera allmän karaktär. I första hand borde komma en film, som gäve översiktlig bild av en genomsnittsmedborgares liv, t. ex. en redogörelse för *en svensk arbetares dag*. En sådan film borde ge en inblick i ett typiskt svenskt arbetarhem och visa under vilka förhållanden arbetet skedde ävensom ge antydningar om olika former av arbetarskydd samt peka på vilka åtgärder som vidtagits för arbetarnas trevnad, lunchrum, duschrum och annat. Socialkuratorernas verksamhet borde nämnas, varjämte man borde söka komma in på förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare. En senare del av filmen borde ge en bild av fritiden och hur denna ordnats med verkstadsklubb, studieverksamhet, idrott o. d. — En film om svensk *hälsovård* vore ett angeläget önskemål. En sådan borde givetvis inte endast ge en bild av våra sjukhus och sanatorier, av hur tandvården vore upplagd o. s. v. utan också redogöra för vidtagna förebyggande åtgärder samt för mera speciella svenska förhållanden på området, såsom ambulansflyg och liknande. — En film som redogjorde för själva den inställning, som låge bakom den svenska socialvården, förslagsvis betitlad *Från fattigvård till socialvård*, förefölle även motiverad. — Ett ämne, som borde ligga särskilt väl till för filmatisk behandling och dessutom vore av stort intresse för utländsk publik, vore *fritidsproblemet* och de vägar för dess lösning, som prövats i Sverige (hemgårdar, idrottsplatser, studiecirkel etc.). I detta sammanhang borde även svensk

semesterlagstiftning beaktas. — Ytterligare föreslår institutet följande ämnen, av vilka flertalet berörts i det föregående, nämligen *hur Sverige tar hand om de yngsta* med glimtar från mödravård, barnavårdscentraler, barnträdgårdar etc., *folkbildningssträvandena* med folkhögskolor, korrespondensundervisning, studiecirklar m. m., *yrkesutbildningen i Sverige*, *bostadsfrågan*, *familjesociala åtgärder* såsom bostadslån, barnbidrag, livsmedelsrabatt, skydd vid havandeskap etc., *skolan och socialvården*, t. ex. skolfrukostar, skoltandvård, skolläkare, *modern svensk fångvård* och *socialförsäkring*.

Svenska turisttrafikförbundet understryker vikten av att sådana upplysningsfilmer snarast framställas, som äro ägnade att i utlandet på ett intressväckande och övertygande sätt sprida kunskap om svenska förhållanden. Den stora efterfrågan på filmer av denna art motsvarades icke av tillgången. Förbundet hade icke kunnat undgå att göra den iakttagelsen, att en mycket stor brist rådde på upplysningsfilmer, som vore av sådan beskaffenhet, att de ej blott framställde sitt ämne på ett klart och övertygande sätt utan även vore av sådan konstnärlig halt och sådan utformning i övrigt, att de ägde tillräcklig slagkraft på en främmande och ofta kräsen filmpublik. Bland önskvärda motiv framhåller förbundet *de svenska malmfälten*, *skogen och dess produkter*, *svenskt domstolsväsende*, *svensk arbetsorganisation och samarbetet mellan företagare och arbetare* samt om *svensk idrott*. Förbundet framhåller emellertid, att filmer av direkt social art fölle utanför förbundets verksamhet, som mera avsåge att hos en utländsk publik skapa det allmänna intresse för vårt land, som i många fall utgjorde en förutsättning för mera detaljerade studier.

Förteckning över framkomna önskemål om ämnen för socialfilm.

<i>Önskat ämne.</i>	<i>Förslagsställare.</i>
Abortfrågan	Folkhälsoinstitutet, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Administrativa frihetsberövanden	Centralförbundet för socialt arbete
Alkoholsedens faror	Socialstyrelsen
Andelstvättstugor	Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, svenska landsbygdens kvinnoförbund
Arbetskyddsfilm, allmänna och speciella	Riksförsäkringsanstalten, folkhälsoinstitutet, föreningen för arbetskydd, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige
Arbetsförmedlingen (dess uppgift och metoder)	Statens arbetsmarknadskommission, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Arbetslöshet (samhällets möjligheter att hjälpa)	Statens arbetsmarknadskommission
Arbetsorganisation, svensk	Svenska turisttrafikförbundet

Önskat ämne.

Förslagsställare.

Barnavård och barnavårdsinstitutioner: Hur en barnavårdsnämnd arbetar. En barnavårdsmans arbete. Fosterhemmens betydelse. Barnhem, sommarkolonier. Fria resor för mödrar och barn. Barna- och ungdomsvårdsskolorna. Den halvöppna barnavårdens institutioner. Förebyggande barnavård. Psykisk barna- och ungdomsvård. Spädbarn och spädbarnsvård.	Socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, folkhälsoinstitutet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, svenska institutet, Fredrika-Bremer-förbundet, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, kooperativa kvinnogillesförbundet m. fl.
Barnbidrag	Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Barnrika familjer, egnahem för mindre bemedlade öylika	Statens byggnadslånebyrå
Blinda, dövstumma, vanföra, vården av	Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet
Bostadsbyggnadslån, lån och bidrag till bostadsförbättring	Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, svenska landsbygdens kvinnoförbund
Bostadsfrågan	Svenska institutet, centralförbundet för socialt arbete
Bostadskulturens höjande	Svenska slöjdföreningen
Bostadssanering, -förbättring, -hygien, -inspektion	Statens byggnadslånebyrå, folkhälsoinstitutet, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Bosättningsfrågor, bosättningslån	Sveriges husmodersföreningars riksförbund, kooperativa förbundet, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, kooperativa kvinnogillesförbundet
Domstolsväsen, svenskt	Svenska turisttrafikförbundet
Egnahemslåneverksamheten	Svenska landsbygdens kvinnoförbund
Epidemivård och infektionssjukdomar	Medicinalstyrelsen, folkhälsoinstitutet, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet
Familjesociala åtgärder	Svenska institutet
Fattigvårdsverksamheten	Socialstyrelsen
Flykten från landsbygden	Centralförbundet för socialt arbete
Folkbildningssträvandena i Sverige	Svenska institutet, centralförbundet för socialt arbete
Folkkrörelserna och deras insatser på olika sociala områden	Kooperativa förbundet, centralförbundet för socialt arbete
Folkpensioneringen (jämte invaliditetsförebyggande åtgärder, pensionsstyrelsens frivilliga försäkring)	Pensionsstyrelsen, Fredrika Bremer-förbundet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Folksjukdomarna kräfta, reumatism, tuberkulos	Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Folktandvård	Medicinalstyrelsen, folkhälsoinstitutet

Önskat ämne.

Förslagsställare.

Fritidsproblemet och vägar för dess lösning (hemgårdar, idrottsplatser, studiecirklar etc.) jämte svensk semesterlagstiftning	Svenska institutet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Fångvård, modern svensk (arbetsdrift, fritidssysselsättning, skyddsverksamhet, sinnes- och kroppsjukvård)	Svenska institutet, fångvårdsstyrelsen
Förlossningsvården	Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Genomsnittsmedborgarens dag (ex. vis en arbetares; med glimtar från svenskt arbetsliv, personalvård, fritidsverksamhet m. m.)	Svenska institutet
Gamlas och arbetsoförmögna omhändertagande	Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Hemgårdar och bygdegårdar	Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet
Hemhjälpsverksamhet (hemvårdarinnor)	Socialstyrelsen, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Hemkonsulentverksamhet	Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Husmödrarnas arbetsproblem, hushållsarbetets rationalisering	Sveriges husmodersföreningars riksförbund, hemmens forskningsinstitut, kooperativa kvinnogillesförbundet, svenska landsbygdens kvinnoförbund
Husmoderssemestern, den statsunderstödda	Socialstyrelsen, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Husmodersgymnastik	Kooperativa kvinnogillesförbundet
Hygien (personlig-, yrkes-, skol-, födoämnes- och livsmedelshygien)	Folkhälsoinstitutet
Hälsovården, den svenska i allmänhet	Svenska institutet
Idrott, svensk (ämne för utlandspropagandan)	Svenska turisttrafikförbundet
Industriföretagens sociala verksamhet (intressekontor, stöd åt egnahemsbebyggelse, idrottsverksamhet, kulturell d:o, stöd åt folkbildningssträvandena o. s. v.)	Svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen
Industriföretagens pionjärverksamhet i avseende å arbetslokalernas arkitektur, planering, personalrumsförhållanden etc.	Svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen
Jordbrukets rationalisering	Centralförbundet för socialt arbete
Kollektivhus	Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Kollektivtvätt	Kooperativa förbundet, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, kooperativa kvinnogillesförbundet, svenska landsbygdens kvinnoförbund

Önskat ämne.

Förslagsställare.

Kommuner, landsting, riksdag och regering: arbetssätt och arbetsformer	Fredrika-Bremer-förbundet
Kommunal självstyrelse	Centralförbundet för socialt arbete
Kommunala initiativ i sociala frågor	Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Kosthållet i familjen	Folkhälsoinstitutet
Kvinnosjukdomar, deras förekommande och botande	Svenska landsbygdens kvinnoförbund
Könssjukdomarnas bekämpande	Medicinalstyrelsen, folkhälsoinstitutet
Malmfälten, de svenska (ämne för utlandspropagandan)	Svenska turisttrafikförbundet
Moderskapsvård	Folkhälsoinstitutet
Mödravården, den förebyggande: dess organisation, uppgifter och arbetssätt	Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, medicinalstyrelsen, folkhälsoinstitutet, Fredrika-Bremerförbundet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Nykterhetsvårdens olika former	Socialstyrelsen
Närings- och födoämneslära	Folkhälsoinstitutet
Näringsområdet, det internationella samarbetet på	Folkhälsoinstitutet
Olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring	Riksförsäkringsanstalten, Fredrika-Bremer-förbundet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Ortopedi	Folkhälsoinstitutet
Parasitologi och desinfektion	Folkhälsoinstitutet
Partiellt arbetsföra, deras omskolning för produktionen	Statens arbetsmarknadskommission, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet
Pensionärshem	Statens byggnadslånebyrå
Rekreationsresor, fria, för mödrar och barn	Socialstyrelsen
Råttutrotning	Medicinalstyrelsen
Rättshjälp	Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Samlingslokaler, allmänna, på landsbygden: deras planläggning och inredning	Statens nämnd för samlingslokaler
Semesterlagstiftningen	Svenska institutet, landsorganisationen
Sexuell upplysning och rådgivning	Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Sinnesslövvård, bildbara	Folkhälsoinstitutet
Sjukförsäkringen, den nya allmänna	Pensionsstyrelsen, Fredrika-Bremerförbundet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund
Sjukkaserverksamheten	Pensionsstyrelsen, Fredrika-Bremerförbundet
Skatten — vad vi få för den	Svenska landsbygdens kvinnoförbund
Skogen och dess produkter (ämne för utlandspropagandan)	Svenska turisttrafikförbundet

Önskat ämne.

Förslagsställare.

Skolan och socialvården (skolfrukos- tar, skollovskolonier, skolläkare, skoltandvård etc.)	Svenska institutet, Sveriges husmo- dersföreningars riksförbund, Sveri- ges socialdemokratiska kvinnoför- bund, svenska landsbygdens kvin- noförbund
Skolväsendet, det svenska i allmänhet Småbarnsålderns uppfostringsproblem	Centralförbundet för socialt arbete Sveriges husmodersföreningars riks- förbund
Sociala förhållanden bland olika yr- kesgrupper och inom skilda lands- ändar	Centralförbundet för socialt arbete
Sociala frivilliga självhjälpsrörelser (nykterhetsrörelsen, fackförenings- rörelsen, konsumentkooperationen etc.)	Kooperativa förbundet
Socialförsäkringen och dess hjälpmöj- ligheter	Svenska institutet, svenska fattig- vårds- och barnavårdsförbundet
Sociallagstiftningen, den svenska Socialvården, den svenska (»Från fat- tigvård till socialvård»), inklusive enskilda organisationers sociala hjälpverksamhet	Landsorganisationen Svenska institutet
Sparandets betydelse	Samarbetskommittén för sparpropa- ganda
Tandvård, folktandvård	Medicinalstyrelsen, folkhälsoinstitutet, kooperativa kvinnogillesförbundet
Trafikkultur	Svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen
Tuberkulosbekämpandet	Medicinalstyrelsen, folkhälsoinstitutet, svenska landsbygdens kvinnoför- bund
Undervisningsfilmer för vissa ämnen	Medicinalstyrelsen, folkhälsoinstitutet, svenska slöjdföreningen
Ungdomsvården (med belysande av kommunala initiativ)	Socialstyrelsen, Sveriges husmoders- föreningars riksförbund
Uppfostringsproblem, barnåldrarnas	Sveriges husmodersföreningars riks- förbund, kooperativa kvinnogilles- förbundet
Utbildningsmöjligheterna inom det sociala området	Svenska fattigvårds- och barnavårds- förbundet
Utspisning (jämte kosthåll, matsäck etc.)	Folkhälsoinstitutet
Valfilm (orientering om det proportio- nella valsättet, de beslutande för- samlingarnas uppgifter etc.)	Fredrika-Bremer-förbundet
Vanförevården och dess organisation	Folkhälsoinstitutet
Vatten- och avloppshygien	Folkhälsoinstitutet
Veterinärmedicin (sjukdomar som kunna överföras från djur till män- niska)	Medicinalstyrelsen

Önskat ämne.

Förslagsställare.

Yrkesorientering och -vägledning (allmän och speciell)	Statens arbetsmarknadskommission, svenska institutet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, yrkeskvinnors samarbetsförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, svenska landsbygdens kvinnoförbund
Yrkessjukdomar	Folkhälsoinstitutet, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen
Yrkesutbildningen i Sverige	Svenska institutet, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
Yrkeskvinnornas arbetsproblem, åtgärder till lösande därav (kollektivhus, barnkrubbor, daghem etc.)	Yrkeskvinnors samarbetsförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund
